

**Prof. Dr. M. CİHAT ÖZÖNDER:
HAYAT HİKÂYESİ, SOSYOLOJİK GÖRÜŞLERİ VE
ÇALIŞMALARI ***

Fahri ATASOY

M. Cihat Özönder'in Kısa Öz Geçmişi

Prof. Dr. Mehmet Cihat ÖZÖNDER 1947 yılında Ankara'da doğdu. Babasının memuriyeti dolayısıyla çocukluğu Türkiye'nin muhtelif şehirlerinde geçti. Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümünü 1971 yılında bitirdi. Mezuniyet sonrası aynı bölümde akademik hayata başladı. "Manisa Salihli'de Meskûn Kazak ve Bulgaristanlı Göçmenlerin Sosyo-Kültürel Yapıları" konulu tezi ile doktor unvanı alan Mehmet Cihat ÖZÖNDER, bu tez konusuyla geniş bir coğrafyada hayatlarını sürdürmekte olan Türklerin sosyo-kültürel özelliklerini, karşılaştıkları sorunları, yaşadıkları bölgedeki uyum problemlerini ve nüfus hareketlerini inceledi. Özellikle bu çalışma, o dönemde mevcut olan dış Türkleri yok sayma politikalarına cevap niteliği taşıması bakımından, farklı Türk gruplarının sosyolojik olarak ortaya konulmasına ilk örneği oluşturdu.

Mehmet Cihat ÖZÖNDER, Hacettepe Üniversitesinde görevli iken, davet üzerine 1981 yılında Güney Kore'de Seul'deki Hankuk Üniversitesinde (Hankuk University of Foreign Studies) misafir öğretim üyesi olarak çalıştı. Burada iki yıl süreyle Türk kültürü ve Türk tarihi ile ilgili dersler verdi. Kore'deki görevi kültür araştırmaları açısından son derece önemli bir gözlem fırsatı oldu. Mehmet Cihat ÖZÖNDER, Güney Kore'de Türk kültürü ve tarihinin tanıtılmasına katkı sağladı.

1992 yılında profesör olan M. Cihat ÖZÖNDER, uzun yıllar Sosyoloji Bölümü başkanlığı görevini yürüttü. Hacettepe Üniversitesinde Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü ve Stratejik Araştırmalar Merkezini kurdu. Ülkedeki problemlerin çözümüne katkı sağlamak amacıyla 1991 yılında bir sivil toplum kuruluşu olarak KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfının

* Sn. Fahri Atasoy'un bu çalışması Prof. Dr. M. Çağatay Özdemir editörlüğünde ve Pheonix yayımları tarafından yayına hazırlanmakta bulunan "Türkiye'de Sosyoloji, İsimler Eserler" adlı kitap için hazırlanmıştır. Bu çalışma Sn. Prof. Dr. M. Çağatay Özdemir ve yazarının müsaadesi ile yayımlanmıştır.

(KÖKSAV) kuruluşunu gerçekleştirdi ve uzun yıllar bu vakfın başkanlığını yürüttü.

Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde lisans ve lisansüstü seviyelerde Genel Sosyoloji, Kurumlar Sosyolojisi, Kültürel Değişme, Sosyal Değişme, Gelenekler ve Görenekler, Türk Sosyo-Kültür Yapısı, Kent Sosyolojisi derslerini verdi. Bu konularda lisans, yüksek lisans ve doktora tezleri yönetti. Hacettepe Üniversitesi dışında, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Cografya Fakültesinde Çağdaş Türk Lehçeleri Bölümünde Türk Dünyasının Sosyo-Kültürel Yapısı, Kore Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Kore Kültürü Araştırmaları dersleri verdi

Prof. Dr. Mehmet Cihat ÖZÖNDER Başbakanlıkta dış Türkler konusunda müşavirlik görevinde bulundu. Dış Türkler ve Türk kültürü konusunda faaliyet yürüten çeşitli derneklerde görev aldı. Bulgaristan, Yunanistan, Makedonya, Romanya, Kırım, Azerbaycan, Gürcistan, Kırgızistan, Kazakistan, Rusya ve Çin Halk Cumhuriyeti'nde yapılan çeşitli kongre, konferans ve sempozyumlarda Türk kültürü konularında konuşmalar yaptı. Bu Türk bölgeleriyle ilgili bilimsel ve stratejik araştırma projeleri yürüttü. Yurt içinde, yurt dışında birçok üniversite ve kurumda dersler veren, bilimsel projeler yürüten, stratejik araştırmalar yapan Prof. Dr. ÖZÖNDER'in, Türkiye'nin sosyo-kültürel yapısı ile başta Balkan Türkleri olmak üzere Türk dünyasının meselelerine yönelik çok sayıda çalışması ve yayını bulunmaktadır. Prof. Dr. Mehmet Cihat ÖZÖNDER iyi derecede İngilizce ve Korece bilmektedir.

23. Dönem Milletvekili Genel Seçimlerinde İstanbul 3. Bölge milletvekili olarak parlamentoya giren Prof. Dr. Mehmet Cihat ÖZÖNDER 26.07.2007 tarihinde elim bir trafik kazasında vefat etti.

Özönder'in Yetiştığı Sosyal Çevre

1947 yılında Ahmet Nuri Bey ve Beyza Hanım'ın birinci çocuğu olarak Ankara'da dünyaya geldi. Ahmet Nuri Bey babasının askerî tabip olmasından mülhem askerlik mesleğini seçen bir subay. Annesi bugünkü Makedonya ve Yunanistan arasındaki Poyran adlı bir kasabada Eceoğlu Yörüklerine mensup bir aileden gelme. Osmanlı'nın Balkanlardan çekilmek zorunda kalmasıyla yaşanan göç dalgasında ailesini kaybeden çocuklara Cumhuriyet'in sahip çıkmasıyla İstanbul'da Kandilli Kız Lisesinde devlet tarafından okutulmuş; daha sonra DTCF Antropoloji Bölümüne kaydolmuş ve memuriyete başladığı için okulu bırakmak zorunda kalmış. Genelkurmay'daki memuriyeti dolayısıyla Beyza Hanım, Ahmet Nuri Bey'le tanışarak evlenmiş ve hayatlarını büyük oranda Ankara'da geçirmişler.

Babası Ahmet Nuri Bey Askerî Tıbbiyeli bir babanın yetiştirdiği bir Cumhuriyet subayıdır. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan sürecin en dinamik kesiminde rol alan bir aile ortamı Cihat Özönder'in yetişmesinde ve fikri dünyasının şekillenmesinde önemli rol oynar. Bir taraftan Osmanlı mirası, bir taraftan cumhuriyet hassasiyetleri olduğu gibi yansır. Aynı zamanda devletin egemenliğini kaybettiği topraklardan yaşanan göç ve geri çekilme dalgalarının yansması olduğu gibi etkileyecektir. Anne Beyza Hanım, Türk toplumunda ve tarihinde yaşanan savrulmanın bir parçası ve en yakın şahididir. Bu savrulma esnasında kardeşiyle birlikte İstanbul'a sığınabilmiş şanslı ve o kadar da hüzünlü insanlarından birisidir.

Özönder'in çocukluğu, subay bir babanın evladı olarak beş yaşına kadar Anadolu'nun değişik şehirlerinde geçer. Aile Ankara'ya dönüşte Aydınlıkevler semtinde yerleşir. Okul hayatına altı yaşında Ankara'da Sarar İlkokulunda başlar. İlköğrenimini Aydınlıkevler İlkokulunda bitirir. Buradan sonra Mimar Kemal Ortaokuluna devam eder. Lise eğitimini Ankara Gazi Lisesinde tamamlar. O dönemler Ankara Gazi Lisesi Ankara'nın önde gelen sayılı okulları arasındadır. Ankara, cumhuriyetin başkenti olarak Türkiye'nin gelişmesinde ve modernleşmesinde öncü durumdadır ve eğitim alanında da özen gösterilmektedir. Cumhuriyet döneminin en modern okulları Ankara'da kurulmaya çalışılmıştır. Ankara okulları cumhuriyetin aydın eğitimcileri tarafından desteklenmektedir.

Özönder Gazi Lisesi döneminin hayatında önemli yeri olduğunu belirtir. O dönemdeki hocalarının kendi fikri dünyasının şekillenmesinde önemli rolleri olduğunu kabul eder. Okulun müdürü Sivas İlköğretmen Okulunda ünlü Türkçü Necdet Sançar'ın öğrenciliğini yapmış olan Veli Soysaldı idi. Benzer şekilde mesela tarih derslerine giren Enver Behnan Şapolyo, Atatürk dönemini bir canlı şahit olarak ve millî bilinç içinde anlatır. Cumhuriyetin kuruluşunu ve Atatürk döneminde yaşananları birinci ağızdan bir tarihçiden dinlemek büyük bir şanstır. Öğrenciler âdeta o dönemi yaşayarak öğrenirler ve bilinçlenirler. O dönemin Gazi Lisesinde görev yapan hocalar kendi sahalarında iddialı ve birikimli kimselerdir.

Lise eğitimini tamamladıktan sonra yükseköğretim seçeneklerini değerlendirir. O zamanlarda her üniversite veya yüksek okul kendi sınavını kendisi yapmaktadır. Ailenin de teşvikiyle hem Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesine hem de Ortadoğu Teknik Üniversitesine başvurur ve sınavlarını kazanır.

Sosyoloji okuma hedefi Özönder'in bilinçli yaptığı bir tercihtir. Lise yıllarında sosyal bilimlere eğilimi olduğu için ilk tercihini bu dönemde yapmıştır. Fen ve edebiyat kollarının ayrılmasında, sosyal bilimlerin öncelikli hedefi durumundaki Siyasal Bilgiler Fakültesine gitmek istediğini belirterek

babasının edebiyat koluna kayıt yaptırmasını sağlamıştır. Bu tercihe babasının destek olmasıyla beraber başarılı bir öğrencilik hayatı yaşamıştır. O dönemde bütün derslerden ve sınıflardan toplu bitirme sınavları yapıldığı için, henüz bu sınavlara girmeden hem Ankara Üniversitesini, hem de ODTÜ'yü kazandığını öğrenir. Sonra bu toplu bitirme sınavlarını vererek mezun olur. Bu arada spor hayatının yoğunluğu da bu çalışmaları etkiler. O yıl hayatı için çok yoğun bir yıl olur.

ODTÜ İdari Bilimler Fakültesine kaydını yaptırır. Branş olarak tercihi sosyal bilimler okumaktır. Ancak bu sıralarda sporla ilgilenmesi de tercihini etkiler. ODTÜ'de bir taraftan hazırlık sınıfını okurken bir taraftan da lise yıllarında başladığı atletizm çalışmalarına devam eder. Arkadaşlarıyla birlikte ODTÜ'de atletizm takımı kurma hedefiyle yaptığı tercih kendisini sonuca götürür ve hazırlık öğrencisi olduğu 1967 yılında, içinde yer aldıkları ODTÜ atletizm takımı Türkiye şampiyonu olur. Fakat atletizm ve öğrencilik birbiriyle çok uyumlu gitmez. Bir yandan müsabakalar, bir yandan okul eğitimi devam ederken, atletizm takımının bütün sporcuları Manisa'da bir şampiyonada iken final sınavlarına giremeyerek eğitimlerini aksatırlar. ODTÜ'deki 1. sınıftan böylece atılmış olurlar.

Mahkeme kararıyla tekrar hak kazanmalarına rağmen, yeniden sınava girdiği için bu defa başka bir fakülteye, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesine kaydını yaptırır. Bu tercihinde sosyoloji eğitimi alma isteği ağır basar. Henüz Ankara Üniversitesinden yeni ayrılmakta olan Hacettepe Üniversitesinde Sosyoloji Bölümünü kurmakla görevlendirilmiş olan Nihat Nirun ile kayıt yaptırmadan önce tanışmak ister. Aynı anda iki yeri de kazanmış görüldüğü için tercihte bulunması gerekmektedir. Bunun için Nihat Nirun'a bu bölümde okumak istediğini ve ilerde akademisyen olmak istediğini belirtir. Eğer şartları buna uygunsuzsa bu bölüme kayıt yaptırmak istediğini belirtir. Bu durum Özönder'in geleceğe yönelik ciddi bir tercih ve hedef koyduğunu gösterir. Böylece Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümünün 2. öğrenci grubu içinde yer alır ve mezun olur.

Nihat Nirun ile yaptığı ilk görüşme Özönder'in bölümdeki sorumluluğunu ve iddiasını artırmıştır. Artık sosyolojide başarılı olmak ideal hâline gelmiştir. Daha birinci sınıfta sosyolojiye giriş dersinin birinci ayının sonunda, Nihat Hoca derste anlatması için seminer hazırlamasını ister. İlk ders tecrübesini burada yaşadığını belirtir. Bu seminer için İngilizce sosyoloji kaynaklarından yararlanarak hazırlık yapar. O derste hayatında hiç unutmayaacağı bir konu olarak "sosyal hareketlilik" konusu işlenir. Bu ders anlatma denemesi hayatında önemli bir tecrübedir. Nihat Nirun hoca bu vesileyle Cihat Özönder'i hem kontrol eder hem de bir alıştırmaya yapar. Asistanlığa baştan talip olan öğrencisinin bu, ilk sınavıdır.

Hacettepe'deki öğrencilik hayatında artık önünde bir hedef vardır ve buna göre çalışmalarını yürütmesi gerekmektedir. Fakat bu dönem, bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de 68 boykotlarının yoğunlaştığı bir dönemdir. Bu dönem gerçekten sıkıntılı bir dönemdir. Hocaların tutumundan, öğrenciler arasındaki farklılaşmanın artmasına kadar bir yığın problem bütün öğrencilere zarar vermiştir. Etkilenmeyen öğrenci hemen hemen yok gibidir. Öğrencilerin boykotlara girmesi de girmemesi de problem teşkil etmekte, sol-sağ ayırımı ve kutuplaşmalar artmaktadır. O dönemin üniversite gençliği çok hızlı bir şekilde politize edilmiştir. Özönder de bu çalkantıların arasında kalan bir sosyoloji öğrencisidir artık.

Özönder'in lisans dönemi 68 boykotlarının tam ortasına denk gelir. Hacettepe Üniversitesinde o dönemin boykotu altı ay sürer. Altı ay boyunca öğrenciler derslere giremez. Henüz bütün bölümler Hacettepe merkez yerleşkesindedir. 68 boykotlarından o dönemin öğrencileri gerçekten büyük zarar görürler. Gerek hocaların tutumu gerek öğrenciler arasındaki farklılaşmalar bir hayli sıkıntı yaratır. Bu dönemden etkilenmemiş insan pek yoktur. Bu dönemde Fransa'daki öğrenci olayları Türkiye'de de yansıma buldu. Öğrenciler sol – sağ şeklinde çok hızlı bir şekilde ayrıştı ve çok hızlı bir şekilde politize oldu. Boykotlar ve işgaller başladı. Özönder'in de içinde bulunduğu Türkiye'deki üniversite gençliği bunların tam ortasında kendini buldu.

Özönder'in Düşünce Yapısının Şekillenmesi

Hacettepe Üniversitesi yeni gelişmekte olan bir kuruluş olarak yeni bölümler ve yeni hocalar kazandırmaya çalışır. Bu bağlamda kurucu rektör İhsan Doğramacı sosyolojinin yanı sıra sosyal çalışma ve sosyal antropoloji bölümünü kurdurur. Bozkurt Güvenç'i o dönemde Galatasaray Lisesi öğrenci işleri müdürlüğünden Hacettepe Üniversitesi öğrenci işleri müdürlüğüne getirir. Bozkurt Bey doktorasını yaparak servis dersi vermek üzere sosyal antropoloji bölümünü kurar. Sosyal çalışma bölümünün başına Emre Kongar getirilir. Emre Kongar, sosyal çalışma bölümünde yüksek lisans dersleri açar. Hacettepe'nin ilk grup sosyoloji öğrencileri olarak bu dersleri de almaya başlarlar.

O dönemin şartlarında öğrenciler istekleri doğrultusunda eğitim sertifikası veya diğer branşlardan sertifika alma imkânına sahiptir. Eğitim derslerini yürütmekte olan Selahattin Ertürk'ün ilk derslerine girmesine rağmen yaklaşımını beğenmeyerek eğitim sertifikası derslerini almaktan vazgeçer. Özönder'e göre Selahattin Ertürk hoca felsefi teorilerle eğitimi desteklemeye çalışırken ülke gerçeklerinden uzaklaşmaktadır ve Özönder bu dersleri kendisi için faydalı bulmaz. Onun için eğitim sertifikası yerine, o dönem sosyo-

lojiyle çok ortak yanı olan Psikoloji bölümünden “psikoloji sertifikası” ve Sanat Tarihi bölümünden “sanat tarihi” sertifikası alır.

Üniversitenin eğitim programı doğrultusunda sosyoloji bölümü, sosyal ve idari bilimleri içinde kapsayacak şekildedir. Bölümde ciddi oranda ekonomi ve idare dersleri vardır. Fakülte içinde kamu yönetimi gibi bölümler yoktu ve ilk iki yıldan sonra ayrışma başlamaktaydı. Son iki yılda idare bölümünde okumak isteyen bu alana, sosyal konularda çalışmak isteyen bu alana yönelmekteydi. Bu dönem Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi sosyoloji bölümü mezunları kamuda idareci olarak görev alabildiler. İsteyenler sosyoloji alanında çalışmalara devam etti. Özönder baştan belirlediği hedef doğrultusunda sosyal araştırma alanına devam eder ve bu alanda kendisini geliştirmeye çalışır.

Sosyoloji Bölümünün kuruluş aşamasında DTCF geleneğine mensup Nihat Nirun hocanın görevli olması ve sonraki aşamalarda Amerika’da doktorasını tamamlamış genç akademisyenlerin bölüme katılmaları farklı bir anlayışın doğmasına sebep olmuştur. DTCF kuruluşunda görev alan Alman profesörlerin burada yetişen hocalar üzerinde büyük etkisi olmuştur. Tahir Çağatay bu dönemde Hans Frayer ile çalışmış, Nirun ise Tahir Çağatay’ın öğrencisi olmuştur. Hans Frayer’in çalışmaları bu kanaldan Türkiye’deki sosyoloji çalışmalarını sürekli etkilemiştir. İçtimai Nazariyeler Tarihi kitabı hâlâ alanında etkilidir ve bu eser hâlâ aşılabilmiş değildir. Burada Alman ekolünün büyük bir ağırlığı vardır. Bu ağırlık Nihat Nirun ile birlikte Hacettepe Sosyoloji Bölümüne taşınmasına rağmen, yeni kurulan ekip bunu dengelemiştir. Çünkü Amerikan sosyolojisi daha çok uygulamaya yönelik, nicel araştırmacı bir özellik taşır ve yeni akademisyenlerde bu eğilim vardır. Hatta bir dönem bu anlayış bölümde ağırlık dahi kazanmıştır.

Sosyolojide nicel araştırmaların bir dönem dengeyi bozacak şekilde ön plana çıktığı görülür. Bu durum dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yaşanmıştır. Hacettepe Sosyoloji Bölümünde başlangıçta kıt’a sosyolojisi ağırlıklı iken, bu dönem nicel araştırmaların ön plana çıktığı Amerikan sosyolojisi ağırlığı hissedilmiştir. Sonuçta sosyolojik anlayışta denge sağlanmıştır. Zaten bu iki anlayışın birbiri yerine geçmesi değil, uygun ağırlıkta kullanılması önceliklidir. Özönder için bölümde bu ekollerin çatışması, sağlıklı bir değerlendirme yapmasına fırsat yaratmıştır. Çünkü her iki anlayışın sosyolojiye kattığı önemli değerler vardır ve sosyolojik araştırma yaparken bunlardan faydalanmak gerekir. Teori ve metod ağırlıklı çalışmalar ancak uygulamalı araştırmalarla bir anlam kazanacaktır. Aynı şekilde nicel araştırmaların anlamlı bilgiler hâline dönüşmesi birer teorik çerçevede sunulmasına bağlıdır.

Özönder bir dönem, bölümde nicel araştırma niyetine yaptırılan köy monografilerinden yola çıkarak konuyu açıklar. Öğrencilerin mezuniyet

tezlerinde çok sayıda köy monografisi yaptırılır. Gecekondu araştırmaları yoğun olarak görülür. Öğrenci olaylarına bağlı olarak siyaset araştırmaları ilgi görür. Ama sonuçta nicel araştırmalar lehine denge bozulmaya başlar. Nicelik araştırmalarıyla sadece istatistik verilerle her şeyin anlaşılacağı gibi bir yanıla düşülür. Bu yanlış uzun sürmez. Özönder'e göre doğru olan bu dengeyi kurmak ve sosyal olaylara nicel araştırmaları kullanarak makro düzeyde bakabilmektir. Sosyal olaylar hakkında nicel araştırmalarla veri elde edilmeli ve bu veriler bütüncü teoriler içinde anlamlandırılmalıdır. Sosyal olayların ve süreçlerin mutlaka sebep sonuç ilişkisi tespit edilmeli, öncesi ve sonrası görülmelidir. Hem nicel hem nitel araştırmalar dengeli bir şekilde kullanılmalıdır. Dünyadaki sosyoloji anlayışları da bu çizgide gelişmesini sürdürmüştür.

Bölümde gözlenen bu anlayış farklılığı sürecinin aynı zamanda Özönder'in sosyolojiye bakış açısını geliştirmesinde önemli katkısı olmuştur. Bölümün kuruluşunda egemen olan genel teorilerin sosyolojik gerçekliği tek başına açıklamakta yetersiz kaldığını, nicel araştırmaların ise genel teorilerden bağımsız anlam kazanamadığını net olarak görme imkânı doğmuştur. Ona göre genel teoriler arasında ayırım yapmaksızın iyi bilmek, doğru bilgisine sahip olmak gerekir. Bu, sosyologun temel bakış açısını oluşturur. Toplumlardaki farklı olaylar silsilesini bu teorilerin nasıl formüle ettiklerini bilmek sosyologun işini kolaylaştırır. Onun için kıt'a sosyolojisinin etkisiyle bölümde genel teorilerin doğru bilgisinin anlatılması bir avantajdır ve bu gelenek bugün de devam etmektedir. Önemli olan nicel araştırmalar ile bu teorik yaklaşımın birlikte kullanılabilmesidir.

Özönder sosyolojik bakış açısını bu süreçte oluştururken, hoca olarak görev aldığı bölümün şekillenmesine de bu çerçevede katkı sağlamıştır. İki farklı tavrın uzlaşmasında önemli rolü vardır. Sosyolojideki bu ayırımın birbirinden uzaklaşmak yerine yakınlaşmasının gerektiğini fark etmek, dünyadaki sosyolojik gelişmeleri de doğru takip etme imkânı vermiştir. Türkiye'de birçok bölümde ideolojik bölünmelerin ve dışlamaların yaşandığı bir dönemde doğru bir sosyolojik bakış açısı yakalamak oldukça önemlidir. Çünkü genel teorilerde bile şahsi tercihlerini ön plana çıkartarak bilim adına sunanların yaptıkları yanlışlar uzun yıllar tahribata yol açmıştır. Bu tahribatların etkisi hâlâ sürmektedir. Özönder'in temsil ettiği yaklaşımda doğru bilgi esastır. Zaten sosyolojinin temel gayesi de sosyal gerçekliğin doğru bilgisidir. Özellikle bunun eğitimini verirken şahsi tercihler yerine farklı sosyolojik perspektifleri öğretmek, doğruya ulaşmada önemli rol oynayacaktır.

Özönder'e göre aynı olgulara insanlar bakar ve farklı bakış açılarıyla değerlendirir. Bu farklı bakış açılarının doğru bilgisini öğrenmek sosyoloji için çok önemlidir. Marksist çizgide toplumsal olaylar ve süreçler bu şekilde, yapısalcılıkta şu şekilde, fonksiyonalist teori çerçevesinde farklı şekilde gö-

rüldüğünü bilmek gerekir. Parsons'ın da anlatılması, Marks'ın da anlatılması bu dengenin eseridir. Zaten sosyolojik olguların tamamını anlayabilecek ve açıklayabilecek bir sosyoloji teorisi bulmak da mümkün değildir. Bu teorilerden birisinin tercih edilerek hareket edilmesi ise bir felsefe problemidir. Sosyoloji eğitimi verilirken ve sosyoloji bilimi uygulanırken mutlaka bu sınıra dikkat etmek gerekir. Birbirinin alanına girmeyecek şekilde bilgileri kullanmak faydalı olur. Sosyolog bunun için felsefi akımlara kapılmaktan uzak durmalıdır. Bu felsefi nitelikli sosyal teorilerin kendi içindeki doğrularını görmek ve bütüncü bir şekilde sosyal olguları açıklarken kullanmak, yanlışlarını tenkit etmek önemlidir.

Gerçeklik alanında doğru bilgiyle hareket etmek gerekir. Bakış açılarına göre tercihte bulunarak bir toplumun bütünü görmeyiz mümkün değildir. Baktığımız olayın özelliklerine göre uygun bakış açıları ve araçları kullanılması doğru bilgiye sizi ulaştırabilir. Amerikan sosyolojisinde teoriyi yeniden inşa süreci denilen modelin uygulanması buna bir örnektir. Bu örnekte olduğu gibi sosyal olay veya olgunun açıklaması mutlaka hazır bir şablonla çözümlenmez. Şablonların öngördüğü A veya B modelleri her yerde ve her zaman geçerli olmayabilir. Bizim için bir olgunun farklı yönlerini nasıl görebilecekseniz, o bakış açısıyla bilgi birikimimizi kullanmak esastır. Bütün teorik bilgi günlük hayatta karşılaştığımız herhangi bir olayı açıklayabilmek için elimizdeki enstrüman niteliğindedir.

Teori dediğimiz şey "bakış" demektir. Daha iyi açıklayabilmek için bilgi birikimidir. Bunlarla biz önümüzdeki sosyal olayı daha iyi analiz edebilme imkânı elde ederiz. Bu amaç bazen kaybolabiliyor. İnsanlar bazen birinden birine taraf olabiliyor. Taraf tutar gibi sosyal olaylara yaklaşabiliyorlar. Belki araştırmacı bakış açısına temel aldığı teoriyi içselleştirebilir ama ona taraf olarak hareket etmemelidir. Bu bilgiler pür sosyoloji eğitiminde göz ardı edilecek ve ihmal edilecek bilgiler değil, lüzumlu bilgilerdir. Özönder bu bakışla herhangi bir sosyal olayı analiz etmeye çalışırken, mikro seviyede de olsa, makro seviyede de olsa o bilgi birikimiyle bakılmasının doğru olduğunu düşünür.

Doktora Çalışması ve Sosyolojik Yaklaşımı

Doktora tezinin seçiminde bile bu yaklaşımın izi görülür. İlk bakışta tez konusu bir alan araştırması gibi görülse de bütünlüğün içinde kazandığı anlam önemlidir. "Manisa Salihli'de Meskun Kazak ve Bulgaristanlı Göçmenlerin Sosyo-Kültürel Yapıları" konulu doktora tezi bütüncü bir yaklaşım olmadan bir anlam ifade edemezdi. Özönder bu konunun doktora tez çalışması için seçilmesinin, Türk kültür varlığının bütünlüğü çerçevesinde sosyolojik bilgi elde etme amacına yönelik olduğunu belirtir. Sosyoloji toplumsal

hayatın doğru bilgisine ulaşma çabası olarak içinde yaşadığı toplumun bütün alanlarına yönelmelidir. Dolayısıyla geniş bir coğrafyada hayatlarını sürdürmekte olan Türklerin, alt grup kimlikleriyle yaşadıkları nüfus hareketleri ve yerleştikleri yeni mekânlarındaki sosyo-kültürel özellikleri incelenmeye değerdir. Özellikle de o dönemde bilgi eksikliği veya kasıtlı örtbas etme politikalarından dolayı görmezden gelinen Türkiye dışındaki Türk varlığının sosyolojik olarak ortaya konması son derece önemlidir.

Türkiye, Türk milletinin Anadolu'ya çekilmek zorunda kalmasından dolayı içine kapanmış durumdadır. Ülkedeki siyasi ve kültürel atmosfer dış dünyadaki Türk kültür varlığını görmezden gelmek ve kamuoyuna unutturmak eğilimindedir. Böyle bir atmosferde “Türkiye dışında da Türk vardır.” düşüncesi bilim çevrelerine de yabancıydı. Sosyoloji literatüründe de henüz ilgi görmüş değildi. Hâlbuki bu varlık inkâr edilemeyecek ve görmezden gelinemeyecek bir sosyolojik gerçekliktir. Bu gerçekliğin Türkiye’de temsilcileri olduğu kadar, geldikleri yerlerdeki bıraktıkları insanlar ve eserler ile kültürel bağları vardır. Bu, sosyolojinin doğrudan konusudur. Hatta Türk sosyolojisinin temel inceleme alanlarından birisi olması gerekir. Bu gereklilikten yola çıkan Özönder, Salihli’de yerleşmiş Kazak Türkleri ve Bulgaristan’dan göç etmiş Osmanlı Türklerinin sosyo-ekonomik yapılarını araştırmayı ve sosyolojik olarak ortaya koymayı tercih etmiştir.

Özönder’in yaşadığı dönemden ve çevresinden edindiği tecrübelerle oluşturduğu düşünce yapısı dış Türkler konusunda ilgisini artırmıştır. O dönemlerde bütün dünyada çok hızlı değişimler yaşanmaktadır. Bilgiye ulaşma daha rahat hâle gelmektedir. Buna rağmen “Türkiye dışında Türk var” denildiği zaman, bunlar Türk kültürünün bir parçası olarak görüldüğü zaman oldukça yadırganması Özönder’i bir milliyetçi bilim adamı olarak üzmektedir. Aile büyüklerinin çok önceden Anadolu’ya göçmek zorunda kalmaları bu ilgiyi sorumluluk hâline getirmektedir. Orta Asya’dan, Çin’den, Afganistan’dan kaçarak Türkiye’ye sığınan Türkler, Bulgaristan’dan Yunanistan’dan göç etmek zorunda kalan Türkler bir sosyolog ve milliyetçi olarak ilgisini çekmektedir. Bunlar arasındaki sosyo-kültürel bağlar ve bütünleşme konusu zaten başlı başına bir sosyologun ilgi alanında olmalıydı.

Değişik coğrafyalarda hayatlarını sürdürmüş Türk topluluklarının mecburi göçler yoluyla Anadolu’nun bir köşesinde bir araya gelmiş olmaları ilginç bir araştırma konusudur. Manisa ili Salihli ilçesine yerleşmiş olan Kazak Türkleri, Bulgaristan göçmeni Türkler ve bölgedeki yerli Türkler ortak ve farklı nasıl özellikler taşımaktadırlar? Bu mekânda nasıl bir durumdadırlar ve hayatlarındaki sosyo-ekonomik değişimler nelerdir? Bunlar Özönder’in doğrudan ilgisini çeker. Bu toplulukların birbiriyle uyumlu yaşamalarında nasıl bir model uygulanacağı, onlar hakkında doğru bilgiler elde etmeye bağlıdır. Araştırmasını bu mekâna odaklamıştır ama aynı özelliğe

sahip diğer yerleri de gözlemlemeyi ihmal etmez. Niğde, İstanbul, Ankara gibi Kazakistan'dan ve Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin durumunu yerinde görmek ister. Bu topluluklar çeşitli görgü ve tecrübeleri beraberinde getirmek ve sosyal hayata bunları kazandırmakla önemli bir etkileşime sebep olmuşlardır. Salihli bu etkileşimin en uygun gözlemlenebileceği bir mekân olarak öne çıkar.

Anadolu, Birinci Dünya Savaşı sonrası Osmanlı egemenliğinden arta kalan bölgelerden gelen Türklerin akınına uğramıştır; Türklerin Batı yakasındaki en güçlü devleti olarak Çin ve Sovyetler Birliği esaretindeki bölgelerde yaşayan Türkler için de bir liman özelliği taşımıştır. Çin'den kaçmak zorunda kalan Doğu Türkistanlılar, Sovyetlerin baskısından kaçan Kazaklar veya Özbekler hedef olarak Türkiye'yi seçmişlerdir. Buraya gelen farklı özelliklere sahip Türk topluluklarının yerli nüfusla nasıl uyum sağlayacakları ve bütünleşecekleri önemli bir sosyolojik problemdir. Özönder bu problemi kendisine ana unsur olarak seçmiştir ve sosyolojik bakış açısını da bu minval üzere inşa etmiştir. Tezin yaklaşık dörtte üçü bu teorik tartışmaya ayrılmıştır. Elde edilen doğru bilgilerle sosyal bütünleşmenin sağlanabilmesinin yolları aranmıştır. Diğer kalan bölüm ise veri toplamaya yönelik bir uygulama çalışmasıdır.

Özönder bölümün gelişmesinde ifade ettiği teori ve pratiğin bir arada uygulanması gerektiği anlayışını doktora tezinde deneme fırsatı bulmuştur. Anket uygulaması ve bunların istatistik dökümlerinin yapılması zamanın şartlarına göre oldukça emek gerektirici bir iştir. Bu tür bir çalışma da zaten alanında ilk örneklerinden birisini oluşturur. Farklılaşmış grupların bir arada buldukları zaman diliminde nasıl bir etkileşime içine girecekleri ve uzlaşabileceklerini bu alan araştırmasıyla elde etmek son derece önemlidir. Teorik çerçevede içinde elde edilen veriler anlamlı bilgiler hâline getirilebilmektedir.

Özönder'in doktora tezi bölüm başkanı Prof. Dr. Nihat Nirun'un danışmanlığında 1979 yılında tamamlanmıştır. Çalışma konusu kültür sosyolojisi alanında olduğu için, buna uygun bir juri oluşturulmuş ve bundan dolayı jürinin toplanması için, tez çalışması bitmesine rağmen yurtdışında görevde bulunan Bozkurt Güvenç'in gelmesi beklenmiştir. Böylece Nihat Nirun'un başkanlığında, Bozkurt Güvenç, Mehmet Sağlam, Ahmet Saltık, Nermin Erdentuğ'dan oluşan jüri karşısında tezini savunarak doktor unvanını almıştır.

Sosyal ve Kültürel Yapı Araştırmalarının Önemi

Özönder'e göre sosyal bilimler, yüzlerce yıl içerisinde gittikçe karmaşıklaşan insan topluluklarının belirli görünümünün bilimsel iş bölümü an-

layışı içerisinde sosyoloji, antropoloji, psikoloji, tarih, hukuk, iktisat ve siyaset gibi sahalarda ve evrensel benzerliklerden çıkartılan modellerle ilgilenir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, insan davranışlarının genel geçerli olan özelliklerinin bilimler arasında önce bir iş bölümü daha sonra da bütünleştirilmeleri anlamında hem tümevarım hem de tümdengelim metotlarının kaçınılmaz bir şekilde iç içe kullanıldığı daha iyi anlaşılabilir.

Sosyolojik açıdan, sosyal kurumlar adını verdiğimiz aile, eğitim, ekonomi, inanç, sanat, siyaset, güvenlik gibi ve sayısını daha da çoğaltabileceğimiz olguları inceleyip genellemeler yaparak modellere ulaşıyoruz ki bu modeller bizi genel teorilere götürür. Sosyolojik teoriler de özel insan topluluklarının daha iyi anlaşılabilmesi için birer araçtır. Sosyal bilimler genelleyici, model oluşturucu, tipolojileri veri olarak sunan özelliğe sahip iken, kültür alanı; belirli bir toplumun tarih, coğrafya, dil özellik ve şartları tarafından meydana getirilmiştir, dolayısıyla sadece ve sadece kendine has olma özelliğinin araştırılması gereklidir.

Özönder'e göre ana hatları ile sosyal ve kültürel birbirinden ayrılamaz. Sosyal-kültürel yapı adını verdiğimiz özelliklerin önce bir envanterinin çıkartılması gerekir. Sosyal ve kültürel alan ile ilgili doğru bilgi ve değerlendirmeler, her şeyden önce sosyolojik açıdan siyaset kurumu adını verdiğimiz, her sosyal grup için yöneten-yönetilen ayrımının tabii bir şekilde varlığını sürdüren mekanizmalar içinde yer alan yönetenler için gereklidir.

Değişim Hızının Arttığı Çağda Doğru Bilginin Önemi

Kök Araştırmalar dergisinin birinci sayısında çıkan Takdim yazısında Özönder bilgi çağında doğru bilginin toplum hayatında ne kadar önemli olduğunu vurgular: "Kitle iletişim ve bilgiye ulaşım teknolojilerindeki hızlı gelişme, dünya üzerindeki kültürlerin varlıklarını koruma, diğer kültürleri etkileme mücadelelerini elektronik otoyollara hâkimiyet mücadelesine indirgemiş, üçüncü dünya savaşı, İnternet savaşlarına dönüşmüştür. İnternet'te gezinti, Web sayfası ve sitesi, elektronik posta kavramları, teknolojik alt yapının mevcut olduğu yer ve bölgelerde yabancı kavram olmaktan çıkmış; günlük sohbetlerin eksenine oturmuştur. Devlet sınırlarını eriten bu teknoloji, gün geçtikçe ucuzlayan, daha geniş kitlelerin faydalanmasına gittikçe açılan bir hâl alırken, kültürlerin ve bu arada Türk kültürünün bütün özellikleri ile ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Bununla beraber, Türk kültürünün mihveri olan Türkiye Cumhuriyeti'nde doğru bilgi üreterek hayatın her sahasında veri toplama, değerlendirme ve yorum yaparak karar mekanizmalarının tercihinde bırakma basamağına kadarki yapılanma konusu acaba yeteri kadar önemseniyor mu? Bu konuya net ve sarıh bir cevap veremiyoruz. "Türkiye'nin bilimsel araştırma veri toplama mekanizmaları, Bilgi Toplumu Olmak

İçin yeterli koordinasyona sahip midir?” sorusuna da maalesef tam ve eksiksiz cevap veremiyoruz.”

Türk Kültürü ve Çevre Kültürler Etkileşimi

Özönder, sosyolojide alan araştırmasının önemini vurgulamakla birlikte, toplumların çevre kültürlerle olan ilişkilerinin analiz edilmesini de çok önemli görür. Özellikle dünyada yaygın bir coğrafyada hayatını sürdürmüş olan Türklerin, bu coğrafyalarda etkileşimde bulunduğu kültürler ile ilişkisi dikkate değer özelliktedir. Türk kültürünün tarihte ve günümüzde etkili olduğu alan Sibiryadan Viyana'ya, Cezayir'den Kırım'a kadar uzanmaktadır. Türkiye, Balkanlar ve diğer komşu alanlar, Karadeniz, Kafkasya ve Sibiryaya ile Türkistan coğrafyası Türk kültür sahasının en önemli bölgeleridir. Bu bölgeler gerek tarihte gerekse günümüzde dünyanın en stratejik bölgeleri arasında yer almaktadır. Türkiye devraldığı bu kültürel mirası iyi değerlendirmek zorundadır.

Bulutsu Kültür Alanları

Bugün artık toplumsal alanda tek yönlü ve tek biçimli süreçler, sadece sosyal bilimcilerin tercihleri doğrultusunda yapılan açıklamalarda yer bulmaktadır. Sosyal gerçeklik alanındaki ilişkiler ve sosyal süreçler çok yönlü ve iç içe geçmekte olan bir akışkanlığa sahiptir. İnsanlar, topluluklar ve kültürler arasındaki etkileşimleri, değişim ve dönüşümleri, farklılıkları ve benzerlikleri kesin olarak belirlemek mümkün değildir. Kültür sınırları, artık günümüzün değişen, gelişen teknolojilerinin bir sonucu olarak kesin ve keskin sınırlarla hem kendi içlerinde hem de çevrelerinde belirsizliklerle varlıklarını sürdürmektedirler. Özönder'e göre (2001: 3) kültürlerin kendi içlerindeki bu geçişlilikleri, “dikey bulutsu kültür alanları” (vertical fuzzy culture areas) olarak adlandırmak doğru olacaktır. Diğer taraftan kültürlerin muğlak sınırlarında “yatay bulutsu kültür alanları” (horizontal fuzzy culture areas) oluşmakta, kesin ve keskin sınırlar çizilememek mümkün olmamaktadır. Buna rağmen günümüzde dünyanın bütün siyasal, kültürel, ekonomik farklılıkları yok ederek tek biçimli küresel bir bütün hâline gelmekte olduğu iddiası doğal olarak şüphe uyandırmaktadır. Dolayısıyla dünden bugüne konuyla ilgili iddiaların analiz edilmesi ve sosyal gerçekliğe en uygun bilginin ortaya çıkarılması gerekmektedir.

Toplumsal süreçte meydana gelen çok yönlü değişimler, toplumlar arası ilişkileri, siyasal olayları, toplumsal ve kültürel yapıları, ekonomik yapıları ve ilişkileri etkilemektedir. Geleneksel bilim anlayışlarındaki tek biçimli ve tek renkli tanımlamalar, yerini çok faktörlülük ve geçişlilik anla-

yışına bırakmak durumundadır. Fakat sosyal teorilerde yaygın olarak düşülen yanlışlık bu noktada ortaya çıkmakta, bazı bilim adamı ve düşünürler önemli gördükleri unsurları ön plana çıkarmayı tercih etmektedirler. Bunların kabul görenleri bilimsel teori ve gerçeklik olarak temel varsayım hâlini almış ve üzerine yeni bilgiler inşa edilmiş olabilir.

Güney Kore Hankuk Üniversitesinde Görev

Özönder akademik çalışmalarını Hacettepe Üniversitesinde sürdürmekte iken, doktora çalışmasını bitirdikten sonra gelen bir davet üzerine 1981 yılında Güney Kore’de Seul’deki Hankuk Üniversitesine (Hankuk University of Foreign Studies) misafir öğretim üyesi olarak gitmiştir. Burada Türk kültürü ve Türk tarihi ile ilgili dersler vermiştir. Kore’de daha önce görev yapan Altan Kaynak’ın tavsiyesi üzerine ve Türk kültürü açısından önemli bulduğu için böyle bir görevi kabul eden Özönder, burada iki yıl görev yapmıştır. Kore’de bulunduğu dönem Özönder için farklı bir tecrübe kazandırmıştır. Sürekli Batı kültürü ile muhatap olan nesiller için farklı Uzak Doğu kültürünü tanımak büyük imkândır. Çünkü Japon kültürü de dâhil Uzak Doğu’nun kendine özgülüğü, dünyadaki kültürel farklılaşmanın bariz görüntüsünü vermektedir. Kültür araştırmaları açısından son derece önemli bir gözlem fırsatıdır. Bu fırsat Özönder’in görevi kabul etmesinde cazip bir etken olmuştur.

Kore’de Ortadoğu ve Türkiye’ye diplomat yetiştiren bir program dâhilinde öğrencilere Türk kültürü ile ilgili bilgi verme imkânı doğmuştur. Bu programda Türk kültürünün farklı boyutları, müziğinden folkloruna ve tarihine kadar birçok cephesi verilmektedir. Üniversite dünyadaki farklı ülkeler hakkında doğrudan bilgi almaya yönelik çok yönlü bir programla eğitime devam etmektedir. Buradan yetişen öğrenciler her ülke hakkında genel bilgiler edinmekte ve kültürler arası etkileşime hazır hâle gelmektedirler. Özönder bu süreçte bir taraftan ders verirken, bir taraftan da akşamları Korece dersleri alır. Cümle yapısı, morfoloji, gramer ve mantık bakımından Türkçeye çok yakın bir dil olarak gördüğü Korecenin Çince etkisinde fazlasıyla kalmış olduğunu görür. Altı aylık bir çalışma sonucunda rahat bir şekilde anlaşılabilir hâle gelir. Alfabe konusunda çalışmalarını ise yoğunlaştırmaya fırsat bulamadan Türkiye’ye dönmesi gerekir.

KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı (KÖKSAV) Kuruluşu

Özönder, ülkedeki problemlerin çözümüne katkı sağlayacak bir bilgi edinme amaçlı ve Hükümet Dışı Teşkilat statüsünde bir vakfın kuruluşuna önderlik eder. KÖKSAV bu amaçla 9 Nisan 1991 tarihinde 22 kurucu üye

tarafından Ankara'da kurulmuştur. Başkanlığa Prof. Dr. M. Cihat ÖZÖNDER getirilmiştir. Kuruluş amacı Özönder'in sosyolojik yaklaşımına ve düşünce yapısına son derece uygundur. Bir anlamda sosyolojinin imkânlarını daha iyi kullanabilmek ve amaçlarını gerçekleştirebilmek için bu araştırma vakfı yeni bir imkân yaratmıştır. Özönder'i doğru anlayabilmek için bu süreci iyi tahlil etmek gerekir.

KÖKSAV'ın genel amaçları şöyle sıralanır: *“Türk dilini, tarihini, düşüncesini, hayat tarzını, kültürünü, Türk toplumlarının siyasi, sosyal, iktisadi, kültürel hayatını ve gelişmelerini, insanlığa ve dünya medeniyetine hizmetlerini, diğer milletler ve topluluklarla ilişkilerini bilimsel yöntemlerle inceler ve araştırır. Bu konularda ön eğitim-öğretim yapar veya kurs, seminer, konferans düzenler. Vakıf amacına uygun projeler hazırlar, hazırlatır ve bu projeleri vakıf elemanlarıyla uygular veya başkalarına uygulatır. Vakıf amacına uygun kurduğu kurul, araştırma grupları ve enstitüleri marifetiyle akademik ölçüde araştırma-inceleme yapar, yaptırır. Bu çerçevedeki faaliyetleri özendirmek, yönlendirmek, desteklemek ve katkıda bulunmak üzere yurt içi ve yurt dışında doğrudan veya yabancı ülke öğretim ve araştırma kurum ve kuruluşlarıyla, gerçek ve tüzel kişiliklerin sahibi bulunduğu kütüphane, kitaplık, araştırma merkezi, arşiv, dokümantasyon ve diğer bilgi-belge merkezleriyle iş birliğine girer. Bu araştırma ve incelemelerin neticelerini ilgili kamu kurum ve kuruluşların yararına sunar. Bunlardan uygun gördüklerini iç ve dış kamuoyunun istifadesine açar. Vakıf amacına uygun süreli-süresiz, bedelli-bedelsiz yayın faaliyetinde bulunur. Uyguladığı veya uygulattığı projelerin neticelerini raporlar hâlinde veya monografik eser olarak yayar.”*

Vakıf bünyesinde akademik dergi, kitap, CD yayınları yapılır; panel, sempozyum, konferans, konser ve seminerler düzenlenir, bilimsel raporlar hazırlanır. Özönder böyle bir kuruluşa neden ihtiyaç olduğunu şöyle açıklar: *“Günümüzde Türkiye'nin ve Türk dünyasının karşı karşıya kaldığı birçok meselenin arkasında sosyo-kültürel saha araştırmalarının eksikliği yatmaktadır. Konu bilgi eksikliği ile doğrudan ilgilidir. Komşu ülkelerle olan birçok problem de teker teker bu problemlerle ilgili aktüel saha araştırmalarının yapılmayışından, tarihî bilgi yığınları arasında sıkışıp kalmaktan ve sağlıklı bilgi toplanamayışından kaynaklanmaktadır.”*

KÖKSAV bünyesinde Kök Araştırmalar adıyla 1999 yılında bir akademik süreli yayın çıkartılmaya başlandı. Canlı Tarih serisi olarak Ermeni meselesiyle ilgili kitaplar yayımlandı. Türk Eğitim-Sen için yürütülen bir proje olarak “İlköğretim Okullarında Şiddet ve Taciz” kitap olarak çıkartıldı.

HÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünün Kuruluşu

Özönder, ülkemizde doğru bilgi ihtiyacının hızlı ve pratik bir şekilde karşılanabilmesi için kurumsal yapılara ihtiyaç olduğunu düşünerek üniversite bünyesinde bir enstitü kurulması için girişimde bulunur, çalışmalar yapar. Türk kültürünün tarihî özellikleri ve güncel problemleri üzerinde bilimsel araştırmalar yapmak üzere sonuçta Hacettepe Üniversitesi bünyesinde Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü kurulur ve Özönder kurucu müdür olarak atanır.

Kurucu müdür olarak görev alan Özönder, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünün kuruluş amacını şöyle açıklar: *“Atatürk’ün düşünceleri doğrultusunda, Türk dünyasının kültür varlığını disiplinler arası bir yaklaşımla inceleyerek evrensel ölçülerde bilim dünyasına kazandırmak; bu amaçla lisansüstü düzeyde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve uygulamalar yapmak, yurt içi ve dışındaki benzer kuruluşlarla işbirliğinde bulunmak amacıyla kurulmuştur. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü de, Türk kültür varlığını ve bu varlığın etkileşim içinde bulunduğu kültürleri, bu etkileşimin seyrini bilimsel yöntem ve tekniklerle araştırarak doğru ve evrensel değerler çerçevesinde bilim dünyasına kazandırmayı; disiplinler arası bir yaklaşımla sosyal ve kültürel araştırmalara yeni bir açılım getirmeyi amaçlamaktadır.”*

Enstitüsü bünyesinde kitap ve dergi yayınları yapıldı, konferanslar ve sempozyumlar düzenlendi, projeler yürütüldü. “Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi” adıyla bir süreli yayın çıkartıldı. “Son Konar-Göçerlerin (Sarıkçılı Aşireti'nin) Sosyo-Kültürel Yapısı” proje çalışması tamamlanarak kitap hâlinde yayınlandı. 25-26 Mayıs 2006 tarihinde I. Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu düzenlendi. 2007 Nevruz dolayısıyla TÜRKSOY işbirliğiyle Hacettepe Üniversitesinde Azerbaycan, Gagavuz Yeri, Kazakistan, Kırgızistan, KKTC, Türkiye, Türkmenistan ve Tataristan'dan katılan halk oyunları ve halk müziği sanatçılarının eşliğinde Uluslararası Nevruz Şöleni ve Kızıl Kam Tiyatro Gösterisi yapıldı.

Prof. Dr. M. Cihat Özönder'in Yayınlarından Seçmeler

1. “Türk Folklor Uygulamaları ve Japon Örneği”, *Ankara Ticaret Odası Dergisi*, Sayı 1, Ankara, Ocak 1976.
2. “Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Halk Oyunları Topluluğu ve İlk Gösterisi Üzerine Düşünceler”, *Türk Kültürü*, TKAE, Sayı 165, Temmuz 1976.

3. *Manisa İli, Salihli İlçesi Kurtuluş Mahallesinde Meskun Göçmenlerin Sosyal Bünyeye İntibakları*, (basılmamış doktora tezi), HÜ MESEF, Ankara, Ocak 1979.
4. "Çağdaş Uygarlık Düzeyi ve Atatürk I-II", *Çığ Dergisi*, Sayı 1-2, Ankara, 1981.
5. "Yabancıların Türkçe Öğrenmelerini İstiyor muyuz?", *Yeni Çığ Dergisi*, İstanbul, Sayı Ocak 1982.
6. "Türkiye'deki Kazak Göçmenlerinin Dinî Yapıları ve Şamanlık Bakiyeleri", *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, Cilt IV, GÜBYYO. Basımevi, Ankara 1982.
7. "Köy Kalkınmasının Başarılı bir Uygulaması: Kore'de "Saemaul Undong" Yeni Cemaat Hareketi", *HÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, Ankara 1984.
8. "Kültür Bütünleşmesi ve Alt-Kültür Grupları Hakkında Düşünceler", *Türk Kültürü Araştırmaları: Necati Akder Armağanı*, TKAE. Yay. Ankara 1984.
9. "ABD'deki Türk Lobi Çalışmaları ve Diğer İmkânlar", *Türk Kültürü*, TKAE Yay. Sayı 271, Ankara, Kasım 1985.
10. "Doç.Dr. Bahaddin Yediyıldız: Ordu Kazası Sosyal Tarihi (1455-1913)", *Türk Kültürü*, TKAE Yay., Sayı 279, Ankara, Temmuz 1986.
11. "Türk ve Kore Halk İnançları Arasındaki Benzerlikler", *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı MİFAD Yay., Ankara 1987.
12. "Türk Sosyo-Kültürel Bütünleşmesinde Mehmet Akif'in Yeri", *Çanakale Zaferi ve Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu*, (Basılmamış Tebliğ), Fırat Üniversitesi, Elazığ, 18 Mart 1987.
13. "Simbiyotik Bir Cemaat: Aydın Çevresi Abdalları", *Türk Folkloru Araştırmaları*, 1988/1, Kültür ve Turizm Bakanlığı MİFAD Yay: 90, Ankara 1988.
14. "Sosyal-Kültürel İlimlerde Saha Araştırmalarının Ehemmiyeti", *Türk Kültürü Araştırmaları: Erol Güngör İçin*, TKAE Yay. 79, AÜ Basımevi, Ankara 1988.
15. "Pomak Türkleri", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı:4, İstanbul, Mayıs-Haziran 1988.
16. "Balkanlarda Yok Edilmeye Çalışılan Bir Millet: Makedonlar", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 7-8, İstanbul, Aralık 1988.

17. “Göçmenlerin Köylere Yerleşmelerinde Karşılaşılan Problemler”, *Türkiye’de Köy Sorunları Sempozyumu*, (Basılmamıştır), Konya, 25-26 Ocak 1988.
18. “Batı Trakya Türklerinin Sosyo-Kültürel Yapısı”, *Türk -Yunan İlişkileri Sempozyumu*, (Basılmamıştır), Konya, 4 Mayıs 1988.
19. “6th. Consultative Meeting: CODIESEE-UNESCO”, Veszprem, Macaristan, 20-23 Haziran 1988.
20. ”CODIESEE Türkiye Koordinatörlüğü: 20-23 Haziran 1988 Tarihleri Arasında CODIESEE Bölge Koordinatörlüğü ve Macaristan Tarafından Yapılan VI. Güney ve Güneydoğu Avrupa Ülkeleri Eğitimde Yenilikler Programı Danışma Toplantısı Raporu”, (Alparslan Bahçeci ile birlikte), Ankara, Temmuz 1988.
21. “Türk- Yunan İlişkileri ve Batı Trakya”, *Batı Trakya Gerçeği ve İnsan Hakları*, Aydınlar Ocağı Konferans Salonu, İstanbul, 21 Ocak 1989.
22. “Kitap Tanıtma: Yunan Oyunu; Türk-Yunan İlişkilerinin Gerçek Yüzü”, *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı:10-12, İstanbul, Mayıs-Ekim 1989.
23. “Yükseköğretim Gençliğinin Beklentileri ve Problemleri”, *Türk Toplum ve Gençlik Sempozyumu*, Devlet Bakanlığı ve Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 3-5 Nisan 1989.
24. “Türk Eğitim Sistemi ve Yenilikler”, *UNESCO-COIESEE Toplantısı*, Frascati, Roma, İtalya, 5-9 Haziran 1989.
25. “Eğitimde Bilgisayar Destekli Audio-Visuel Teknoloji Uygulamaları”, *UNESCO-CODIESEE Toplantısı Sonuç Raporu*, Budapeşte, Macaristan, 28 Ağustos- 2 Eylül 1989.
26. “Türk Kültürel Varlığının Ayrılmaz Bir Parçası; Balkanlardaki Pomak Türkleri”, *Yeni Düşünce*, Sayı: 412-413- 414, 22-29 Eylül, 6 Ekim 1989.
27. “Millî İdeoloji Şart”, *Türkiye Gazetesi*, İstanbul, 4 Ekim 1989.
28. “Kore-Türk Kültür Benzerlikleri Çok Fazla”, *Meil Sinmun*, Kore, Seul, 31 Ocak 1990.
29. “Türk Sosyo-kültürel Yapısı İçinde Âdetler, Örfler, Görenekler Gelenekler” *Millî Kültür Unsurlarımız Üzerinde Genel Görüşler*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Sayı: 46, Ankara 1990.

30. "Ermeni Propagandasının Altındaki Gerçekler", *Yakın Tarihimizde Van Sempozyumu*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlüğü Yayını 6, Van Yüksek Öğretim Kurumu Basımevi, Ankara, 2-5 Nisan 1990.
31. "Yunan Eski Yunan: Oyun İçinde Oyun", *Diyanet Aylık Dergisi*, Sayı: 2, Ankara, Şubat 1991.
32. "Kültür ve Medeniyet Hakkında", *Bizim Ocak*, Sayı, 83, 85, 88, Ankara, Şubat-Nisan-Temmuz 1991.
33. *Karabağ Dosyası*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay. (2. baskı) Ankara, 1991.
34. "Atatürk Düşüncelerinin Türkiye'nin Sosyal Yapısına Etkileri", *Atatürk'ün 110. Doğum Yıldönümü Münasebetiyle Düzenlenen Seri Konferanslar*, Makedonya Türk Demokratik Birliği, Yugoslavya, Makedonya, Üsküp-Kalkandelen-Gostivar, 24-26 Nisan 1991.
35. "Pomak Türkleri", *Balkan Türkleri'nin Sesi*, Sayı 5, İstanbul, Mayıs 1991.
36. "Türk Kültürel Varlığının Ayrılmaz Bir Parçası, Balkanlardaki Pomak Türkleri", *Yeni Hakka Davet Dergisi*, sayı: 13-14, Yunanistan, Gümölcine Haziran-Temmuz 1991.
37. "Socio-Cultural Aspect of Integration And Disintegration: Turkish Point of View", *Problemes Migratoires En Region Mediterranee*, (Ed. Reiner Biegel, Tunis, 1998, s. 195-204.
38. "Takdim: Niçin Sosyal ve Stratejik Araştırmalar", *Kök Araştırmalar Dergisi*, Cilt I, Sayı 1, Bahar 1999, Ankara, s. 1-3.
39. "Takdim: Son Altı Ayın Türkiye ve Dünya Gündemi", *Kök Araştırmalar Dergisi*, Cilt I, Sayı 2, Güz 1999, Ankara, s. 1-3.
40. "Takdim", *Kök Araştırmalar Dergisi*, *Osmanlı Özel Sayısı*, Bahar 2000, Ankara, s. 1-3.,
41. "Takdim", *Kök Araştırmalar Dergisi*, Cilt II, Sayı 1, Bahar 2000, Ankara, s. 1-2.
42. "Dünya'da ve Türkiye'de Irk ve Etniklik Kavramları", *Kök Araştırmalar Dergisi*, Cilt II, Sayı 1, Bahar 2000, Ankara, s. 65-72.
43. "Takdim: Sosyal Değişme Açısından 2000 Yılı, Türkiye ve Kuşak Ülkeler", *Kök Araştırmalar Dergisi*, Cilt II, Sayı 2, Güz 2000, Ankara, s. 1-2.

44. "Ayrupa Birliği'nin 'Katılım Ortaklık Belgesi' ve Türk Sosyal Yapısına Etkileri", *Kök Araştırmalar Dergisi*, Cilt II, Sayı 2, Güz 2000, Ankara, s. 3-8.
45. "Takdim: Ekonomik Krizin Sosyolojik Görünümü", *Kök Araştırmalar Dergisi*, Cilt III, Sayı 1, Bahar 2001, Ankara, s.1.
46. *İlköğretim Okullarında Şiddet ve Taciz*, Köksav Yayınları, Ankara 2005.
47. *San Konar-Göçerlerin (Sarıkçili Aşireti'nin) Sosyo-Kültürel Yapısı*, (Editör), HÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Ankara 2005.